

Обертан Д.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

У статті досліджено сутність організаційно-економічного механізму функціонування підприємства, визначено відмінності цієї економічної категорії від господарського механізму, виокремлено основні принципи формування організаційно-економічного механізму функціонування підприємства. Запропоновано дійовий організаційно-економічний механізм функціонування підприємств, що формується на основі взаємодії систем і ресурсів та дає змогу суб'єктам господарювання за умови його раціонального використання досягти поставлених цілей. Наведено методичний підхід до оцінки організаційно-економічного механізму функціонування підприємств, в основу якого покладено оцінювання ефективності використання об'єктів: систем та ресурсів.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, функціонування, підприємство, ефективність, компоненти управління, функціональні підсистеми управління, економічне зростання.

Постановка проблеми. Інтеграція України в глобальні економічні процеси та перехід цілих галузей економіки України до конкурентних міжнародних ринкових відносин диктує необхідність постійного підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарської діяльності. Зростання витрат виробництва, що пов'язане із удорожчанням енергоресурсів, погіршення інвестиційного клімату внаслідок воєнних дій на сході України, зниження попиту на внутрішньому ринку через падіння купівельної спроможності населення, відсутність політичної волі вищого керівництва держави щодо здійснення економічних реформ, підвищення податкових ставок та бази нарахування податків – вагомими зовнішніми факторами, які мали негативний вплив на ефективність діяльності підприємств. Частина факторів виникла або активізувала свій вплив за кілька останніх років, що потребує більш детального вивчення, а також удосконалення діючого організаційно-економічного механізму функціонування підприємств, що, в свою чергу, є вагомим фактором активізації процесу економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування організаційно-економічного механізму підприємства на різних етапах розвитку та рівнях управління економікою становлять теоретичні положення, відображені у наукових дослідженнях вітчизняних та іноземних вчених, таких як: В.Я. Гуменюк, В.О. Шкурупій, В.Т. Полозова, В.Ю. Овсюченко, М.Г. Шевченко, І. Біла, В. Москаленко, Г. Козаченко, Л.Г. Мельник, О.І. Волков, А.А. Садеков та ін.

© **Обертан Дмитро Вікторович**, аспірант Української академії друкарства, м.Львів, +380936785605, e-mail: obertan@inbox.ru

У науковій літературі механізм визначається як система, призначена для забезпечення організації, функціонування і життєдіяльності господарчого суб'єкта. Структура і зміст механізму змінюються у процесі розвитку суспільного виробництва. Низка вчених-економістів розглядає механізм як складну, багатопланову систему, проте висвітлюють лише його складові [2, 3].

Так, наприклад, вчений В.Я. Гуменюк при дослідженні сутності та галузевих особливостей господарювання розглядає економічний та господарський механізм як синоніми і виділяє складові економічного механізму: ціноутворення, оподаткування, залучення та використання виробничих ресурсів.

В.О. Шкурупій акцентує увагу на тому, що «... з огляду на функціонування господарського механізму в ринкових умовах, є підхід, який враховує характерні ознаки способу виробництва і динаміку продуктивних сил в суспільстві». Відповідно до цього він виділяє дві підсистеми відносин: організаційно-економічну та соціально-економічну. Доцільно за таких умов вживати термін «організаційно-економічний механізм».

В.Т. Полозова та В.Ю. Овсюченко організаційно-економічний механізм розглядають як складову економічного і визначають його як «частину господарського механізму, яка відображає сукупність організаційних, фінансових та економічних методів, способів, форм, інструментів та важелів, за допомогою яких здійснюється регулювання організаційно-технічних, фінансово-економічних та виробничо-технологічних процесів з метою впливу на результат діяльності підприємства».

М.Г. Шевченко організаційно-економічний механізм визначає в єдності державного регулювання та ринкової саморегуляції, а до елементів цього механізму відносить: методи, інструменти, форми,

важелі державного регулювання та ринкової само-регуляції [4].

І. Біла в своїх працях визначає організаційно-економічний механізм як «систему формування цілей та стимулів, що дозволяють перетворювати у процесі трудової діяльності динаміку матеріальних та духовних потреб суспільства у динаміку засобів виробництва та кінцевих результатів виробництва, які спрямовані на повне та ефективно задоволення цих потреб» [5, с. 8].

Досить критичний аналіз щодо визначення поняття «економічний механізм» проведено у сучасній роботі В. Москаленко, що пропонує розглянути економічний механізм підприємства «... як одну із складових його господарського механізму. Він являє собою сукупність економічних методів, способів, форм, інструментів, важелів діяння на економічні відносини і процеси, що відбуваються на підприємстві». У цій роботі структуру економічного механізму побудовано у вигляді функціонально-цільової схеми взаємодії функціональних підсистем, підсистем забезпечення та економічних важелів, комплекс яких спрямовано на досягнення цілей підприємства. До функціональних підсистем запропоновано віднести: планування; прогнозування; регулювання; систему оплати праці; ціноутворення; аналіз; облік. До підсистем забезпечення належать: внутрішні економічні відносини; норми та нормативи; правове забезпечення; інформаційне забезпечення. До складу економічних важелів входять: ціни; тарифи; процентні ставки; економічне стимулювання; пільги; санкції [6, с.20].

Організаційно-економічний механізм Г. Козаченко тлумачить як "інструмент управління, що являє собою сукупність управлінських елементів і способів їхньої організаційної, інформаційної, мотиваційної та правової підтримки, шляхом використання яких з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується досягнення певної мети» [7, с. 107].

Л.Г. Мельник визначає механізм управління як складову (найбільш активну частину) системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності об'єкта, яким управляють [8, с. 366]. Причому як елементи механізму управління розглядаються цілі, критерії, фактори, методи і результати управління.

На думку О.І. Волкова, саме механізм управління, що містить у собі принципи, завдання, організаційну структуру органів управління, персонал, економічні і юридичні методи і обмеження, інформацію і технічні засоби її обробки, спроможний забезпечити динамізм та узгодженість роботи підприємства [9, с. 234]. А.А. Садеков і В.В. Цурик розглядають механізм управління як систему

впливу на об'єкт управління з метою досягнення бажаного результату, як систему організації господарського процесу, що представлена комплексом факторів, що є взаємодоповнюючими і взаємозалежними та мають власні форми управлінського впливу [10, с. 27].

І.А. Бланк вважає, що механізм управління містить державно-правове та нормативне регулювання, ринковий механізм регулювання, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів, механізм інформаційного забезпечення, методи управління та методи контролю [11, с. 185–186].

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування підприємств для реалізації цілей фактора економічного зростання на підставі узагальнення наукових підходів та досліджень вітчизняних та іноземних авторів й власних наукових спостережень автора.

Для досягнення цієї цілі передбачається розв'язання таких завдань:

- аналіз існуючих тлумачень механізму управління підприємством, зокрема організаційно-економічного механізму;
- формування організаційно-економічного механізму, спрямованого на підвищення ефективності управління підприємством;
- визначення основних інструментів організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством та показників, що дозволяють виміряти їх вплив.

Опис основного матеріалу дослідження. Аналізуючи описані вище наукові підходи щодо визначення сутності організаційно-економічного механізму, варто зазначити: організаційно-економічний механізм управління є не тільки однією з умов подолання кризових явищ у реальному секторі підприємства, а й необхідною передумовою його успішної діяльності.

Організаційно-економічний механізм управління підприємством слід розглядати як сукупність організаційних та економічних важелів (кожному з яких властиві власні форми управлінського впливу), які справляють вплив на економічні й організаційні параметри системи управління підприємством, що сприяє формуванню та посиленню організаційно-економічного потенціалу, отриманню конкурентних переваг та ефективності діяльності підприємства в цілому.

Підсумовуючи визначення організаційно-економічного механізму управління підприємством, усю інформацію можна узагальнити у вигляді схеми (рисунок 1).

У структурі організаційно-економічного механізму можна виділити три системи: систему забезпечення, функціональну систему та цільову [10].

Система забезпечення організаційно-економічного механізму складається з підсистем правового, ресурсного, нор-

мативно-методичного, наукового, технічного, інформаційного забезпечення управління підприємством.

Організаційно-економічний механізм управління підприємством включає такі основні функціональні підсистеми: планування, організації, мотивації, контролю та регулювання.

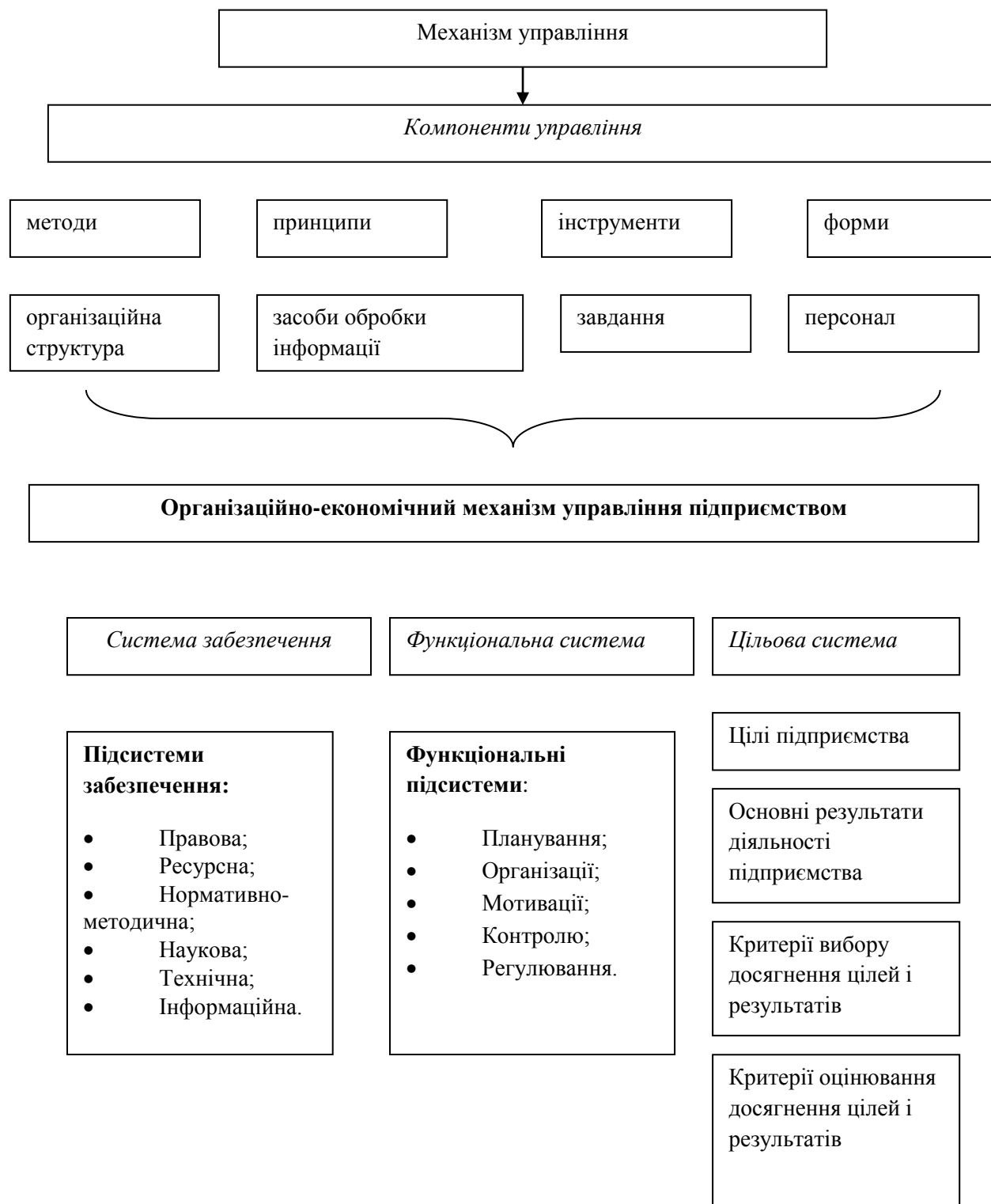


Рис 1. Організаційно-економічний механізм управління підприємством

Цільова система організаційно-економічного механізму містить у собі цілі й основні результати діяльності підприємства, а також критерії вибору й оцінювання досягнення певних цілей і результатів діяльності підприємства.

Зміст кожної системи організаційно-економічного механізму управління підприємством та кількість підсистем у кожній з них залежать від типу підприємства, сфери і масштабів діяльності, рівня впливу зовнішнього середовища та результатів діяльності підприємства та інших факторів.

Для забезпечення конкурентоздатності і закріплення на ринку підприємству необхідно постійно працювати в напрямі забезпечення ефективного управління підприємством, яке повинно базуватися на забезпеченні діалектичного поєднання зовнішньої і внутрішньої ефективності управління. Зовнішня ефективність управління характеризується ступенем досягнення цілей та ступенем виконання планів діяльності підприємства. Внутрішня ефективність може бути охарактеризована за допомогою показників економічної, фінансової, ресурсної ефективності, а також показників, що характеризують соціальний, науково-технічний та екологічний ефекти управління підприємством [12].

Отже, ефективність управління – це здатність організації забезпечувати прибутковість і три

валість успішної діяльності та розвитку підприємства на основі обрання й реалізації оптимальних стратегій, що мають забезпечити не лише певний ефект, результат, але й адаптивність і гнучкість системи управління, конкурентоспроможність діяльності підприємства в цілому [12].

Відповідно, для формування механізму ефективного управління підприємством нами запропоновано виділяти такі основні інструменти: економічні, організаційні, соціально-психологічні, техніко-технологічні, маркетингові, екологічні, правові та використовувати показники, що дозволяють провести оцінювання кожного інструменту (таблиця 1).

Організаційно-економічний механізм ефективного управління підприємства визначається не лише факторами зовнішнього середовища підприємства, в першу чергу ефективність залежить від дій персоналу в процесі діяльності організації, в процесі реалізації розроблених планів і програм розвитку підприємства, в процесі досягнення певних цілей. Тобто ефективність управління залежить від адекватності обраних стратегій цілям підприємства, оптимальності процесів реалізації стратегій, мотивації персоналу на досягнення цілей, кваліфікації персоналу, технології та стилю управління.

Таблиця 1

Основні інструменти ефективного організаційно-економічного механізму управління підприємством

№	Інструменти	Характеристика	Показники
1	економічні	<ul style="list-style-type: none"> – фінансова стабілізація підприємства; – обміркований вибір джерел фінансування витрат на підготовку виробництва і випуск продукції; – наявність матеріальної зацікавленості працівників в обсязі випуску продукції; – підвищення рівня продуктивності праці, – наявність резервних засобів на освоєння нових виробів; – прогресивність економічних норм і нормативів, оптимізація витрат на виробництво продукції; – зниження строку окупності капітальних вкладень; 	<ul style="list-style-type: none"> – коефіцієнт ритмічності виробництва; – фондовіддача, грн./грн; – продуктивність праці; – рентабельність виробництва, %; – коефіцієнт автономії; – запас фінансової стійкості;
2	організаційні	<ul style="list-style-type: none"> – удосконалення організації виробничого процесу, робочих місць і умов праці, рівня гнучкості виробництва; – розвиток резервних потужностей, підвищення рівня; – організації ремонтних підрозділів, забезпеченості усіма видами ресурсів; 	<ul style="list-style-type: none"> – рівень автоматизованої системи управління виробництвом; – ефективність прийнятих рішень;

3	екологічні	<ul style="list-style-type: none"> - оздоровлення навколишнього середовища; - дотримання виробничої санітарії, зниження виробничого шуму; - оснащення виробничих підрозділів гігієнічними засобами; 	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на заходи охорони праці в розрахунку на одного працівника, тис. грн; - об'єм викидів шкідливих речовин в атмосферу на 1 тис. грн товарної продукції, т/тис. грн;
4	правові	<ul style="list-style-type: none"> - дотримання прав споживачів продукції, регламентація взаємин продавців (виробників) і споживачів; - установлення їхніх прав, обов'язків, відповідальності; - документальне забезпечення відповідності продукції встановленим стандартам, правове регулювання діяльності організації; 	<ul style="list-style-type: none"> - державні стандарти; - нормативи та акти;
5	соціально-психологічні	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення кваліфікації працівників підприємства; - професійна укомплектованість кадрами підрозділів; - організація побутового обслуговування і суспільного харчування; - суспільна активність працівників; - мотивація персоналу; - колективне прийняття рішень; - вікова і статева структура виробничих колективів; - налагодження психологічного клімату в колективі; - удосконалення морального і матеріального заохочення працівників (мотивація праці); - створення атмосфери творчого співробітництва; 	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт плинності кадрів; - коефіцієнт стабільності кадрів; - темп зростання ефективних заохочувальних систем оплати, %; - рівень забезпечення працівників соціальним пакетом;
6	Техніко-технологічні	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня прогресивності обладнання, яке використовується; - механізація й автоматизація виробництва; - підвищення рівня оснащення виробництва інструментами і пристроями; - підвищення рівня прогресивності технології; - забезпечення високої технологічної оснащення служби контролю якості продукції; 	<ul style="list-style-type: none"> - прибутковість інвестицій, %; - питома частка прогресивного устаткування, %; - рівень інвестиційної активності, %; - коефіцієнт реального оновлення основного капіталу; - частка витрат підприємства на інновацію та інформатизацію в інвестиціях;
7	Маркетингові (в тому числі збутові)	<ul style="list-style-type: none"> - дослідження попиту на вироблену продукцію; - організація пошуку нових ринків збуту, просування товару на обраному сегменті ринку; - грамотна рекламна політика підприємства; - раціональна організація цінової політики підприємства; - налагодження контактів з покупцями продукції; - забезпечення сервісних послуг; 	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт реалізації товарної продукції; - коефіцієнт освоєння ринку; - темп росту коефіцієнту освоєння ринку, %; - темп росту обсягу реалізованої продукції, %; - темп росту обсягу товарної продукції, %; - рентабельність продажу, %; - прибуток від комерційної діяльності в розрахунку на 1 грн. прибутку до оподаткування, грн. /грн;

Методика формування організаційно-економічного механізму управління підприємствами повинна виконуватись поетапно та передбачає послідовність наступних дій:

I етап – моніторинг соціально-економічного розвитку підприємств. На цьому етапі шляхом використання спеціальних методів дослідження необхідно здійснити комплексний аналіз результатів господарсько-фінансової діяльності підприємств, вивчити динаміку найважливіших кількісних і якісних показників. Це так званий індикатор визначення існуючих проблем, тенденцій розвитку та подальших перспектив функціонування підприємств, що є основою процесу вдосконалення механізму стратегічного управління.

II етап – діагностика функціонування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємств. Метою проведення діагностики є визначення результату функціонування організаційно-економічного механізму, виявлення слабких місць і недоліків у його структурі та функціональних зв'язках між елементами. За отриманими результатами діагностики можна визначити ступінь недосконалості механізму, виявити її причини та окреслити можливі напрями вдосконалення.

III етап – оцінювання можливостей вдосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного управління. Цей етап передбачає пошук можливостей, оптимальна сукупність яких дозволить оптимізувати механізм для досягнення ним мети функціонування. Здійснення цього процесу базується на оцінці експертів, у ролі яких мають виступати фахівці-практики різних рівнів управління. На основі отриманих результатів діагностики діючого механізму ефективного управління діяльності підприємств визначають можливі напрями його вдосконалення;

IV етап – розробка програми вдосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного управління підприємств. Це детально розроблений план заходів, що мають бути вжиті на підприємствах, оцінювання потенціалу та визначення змісту робіт і відповідальність за їх виконання. Її зміст обумовлюється результатами оцінювання можливостей удосконалення механізму управління.

V етап – оцінювання запропонованого організаційно-економічного механізму стратегічного управління підприємствами, що передбачає поетапне визначення пріоритетних елементів запропонованого механізму для визначення

ймовірного ефективного результату його функціонування. Залежно від отриманого результату оцінювання змін запропонованого організаційно-економічного механізму можливі такі управлінські дії в практиці суб'єктів господарювання:

1) розробка програми вдосконалення при отриманні позитивного результату оцінювання запропонованих змін, який полягає у досягненні організаційно-економічним механізмом ефективного управління підприємствами;

2) коригування розробленої програми вдосконалення;

3) доопрацювання розробленої програми, тобто повторне оцінювання можливостей удосконалення та внесення відповідних коректив.

VI етап – упровадження програми вдосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного управління підприємствами. Варто виокремити застосування принципу «точно в строк», що є особливо важливим у реалізації програми вдосконалення механізму стратегічного управління підприємств. Важливою на цьому етапі є підтримка організаційної культури та популяризація змін серед працівників підприємств для формування сприятливого середовища і підтримки впевненості у досягненні поставленої мети [13].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Особливості функціонування підприємств в Україні висувають нові вимоги до формування організаційно-економічного механізму управління підприємством, ефективність функціонування якого повинна забезпечуватися як під впливом удосконалення організації виробництва, праці та управління, так і спроможністю його пристосування до сучасних умов господарювання. Було виявлено, що категорія «організаційно-економічний механізм» розглядається як один з основних елементів системи адаптації суб'єктів господарювання до умов зовнішнього середовища, орієнтований на пошук і реалізацію можливостей підприємств, що забезпечать сталий розвиток та виживання підприємств у період трансформаційної економіки. Запропонована схема організаційно-економічного механізму управління, в якій знайшли відображення компоненти управління та системи (система забезпечення, функціональна система та цільова).

2. Для забезпечення конкурентоздатності і закріплення на ринку підприємству необхідно

постійно працювати в напрямі організації ефективного управління. В процесі дослідження було виявлено, що для забезпечення ефективності управління підприємством доцільно враховувати зовнішню та внутрішню ефективність управління.

3. При формуванні механізму ефективного управління доцільно застосовувати такі основні інструменти: економічні, організаційні, соціально-психологічні, техніко-технологічні, маркетингові, екологічні, правові та використовувати показники, що дозволяють провести оцінювання кожного інструменту. Виокремлені інструменти є засадничим базисом забезпечення ефективного управління підприємством, а формування організаційно-економічного механізму повинно спрямовуватися на підвищення їхньої ефективності.

4. Використання організаційно-економічного механізму сприяє як максимальному використанню людського капіталу, так і забезпечує під-

вищення ефективності економічної діяльності підприємств. Його формування є розкриттям одного з принципів стратегічного управління – комплексності. Таким чином, правильне поетапне формування організаційно-економічного механізму саме стратегічного управління підприємством забезпечить підвищення ефективності його діяльності у довгостроковій перспективі.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексній розробці науково-теоретичного обґрунтування та практичних підходів до формування організаційно-економічного механізму управління підприємствами у ринкових умовах.

Отримані результати можуть бути теоретичним підґрунтям для подальшої розробки методики оцінювання організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством з метою досягнення його стійкого розвитку, що впливатиме на зростання економіки в цілому.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагорна І.І. Організаційно-економічний механізм у забезпеченні стійкої економічної безпеки промислових підприємств: Дис. кандидата економічних наук: 08.00.04; – О., 2009. – 233 с.
2. Амбросов В.Я., Маренич Т.Г. Наукові положення удосконалення економічного і господарського механізмів розвитку сільського господарства // Економіка АПК.– 2005. – № 10. – С.14.
3. Пристюк В.М. Методична програма приведення в дію господарського механізму стабілізації середовища підприємств // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Зб. наук. праць СНУ імені В. Даля. Вип. 14. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2005. – С.50–56.
4. Чернелевський Л.М. Економічний аналіз на підприємствах промисловості і торгівлі. Підручник / Л.М. Чернелевський. – К., 2003 – 312с.
5. Біла І.П. Організаційно-економічний механізм управління гнучкістю виробничих систем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / І. П. Біла ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2006. – 16 с.
6. Москаленко В. П. Финансово-экономический механизм промышленного предприятия : научно-методическое издание / В.П. Москаленко, О.В. Шипунова / под научной редакцией д.э.н., проф. В. П. Москаленко. – Сумы: Довкилля, 2003. – 176 с.
7. Козаченко Г.В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством / Г. В. Козаченко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. – 2003. – № 11. – С.107–111.
8. Мельник Л. Г. Экономика предприятия : учеб. пособие / под общ. ред. Л.Г. Мельника. – Сумы : Университетская книга, 2002. – 632 с.
9. Волков О. И. Экономика предприятия : курс лекций / О.И. Волков, В.К. Скляренко. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 280 с.
10. Садеков А.А. Управление предприятием в условиях кризиса : моногр. / А.А. Садеков, В.В. Цурик. – Донецк: ДонГУЭТ, 2006. – 178 с.
11. Грещак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. посіб. / М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова, О.С. Коцюба; за ред. М.Г. Грещака. – К. : КНЕУ, 2001. – 228 с.
12. Малицький А.А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством: сутність та структура. [Електронний ресурс] / А.А. Малицький // Рубрика: Соціум. Наука. Культура. Економіка. – Режим доступу: <http://intkonf.org>
13. Тульчинська С.О. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу // Стратегічні пріоритети, №1(6), 2008. – 89-95с.

REFERENCES

1. Nahorna I.I. (2009) Orhanizatsiyno-ekonomichnyi mekhanizm u zabezpechenni stiykoyi ekonomichnoyi bezpeky promyslovykh pidpryyemstv: Dys. kandydata ekonomichnykh nauk: 08.00.04; Economy and management of enterprises (after the types of economic activity). Institute of market problems and economical ecological researches of

- the NAS of Ukraine. Odessa. [Organizational-economic mechanism in stable economic safety of industrial enterprises]. – O., – 233p. [in Ukrainian].
2. Ambrosov V.Ya., Marenych T.H. (2005) Naukovi polozhennya udoskonalennya ekonomichnoho i hospodars'koho mekhanizmiv rozvytku sil's'koho hospodarstva [Scientific provisions of improvement of economic and economic mechanisms of agricultural development]// *Ekonomika APK*, – # 10. – 14 p. [in Ukrainian].
 3. Prystyuk V.M. (2005) Metodychna prohrama pryvedennya v diyu hospodars'koho mekhanizmu stabilizatsiyi seredovyscha pidpryyemstv [Methodical program of putting into operation the economic mechanism of stabilization of the environment of enterprises] // *Ekonomika. Menedzhment. Pidpryyemnytstvo. Zb. nauk. prats' SNU imeni V. Dalya. Vyp. 14.* – Luhans'k: SNU im. V. Dalya, – p. 50-56. [in Ukrainian].
 4. Chernelevs'kyy L.M. (2003) Ekonomichnyy analiz na pidpryyemstvakh promyslovosti i torhivli. [Pidruchnyk]. [Economic analysis at the enterprises of industry and trade. Textbook] / L.M. Chernelevs'kyy. – K., – 312 p. [in Ukrainian].
 5. Bila I. P. (2006) Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm upravlinnya hnuchkisty vyrobnychkykh system : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk [Organizational and economic mechanism for controlling the flexibility of production systems] / I. P. Bila ; Donets. nats. un-t. – Donets'k, – 16 p. [in Ukrainian].
 6. Moskalenko V. P. (2003) Fynansovo-ekonomycheskyy mekhanizm promyshlennoho predpryyatya : nauchno-metodycheskoe yzdanye [The financial and economic mechanism of an industrial enterprise: a scientific and methodical edition] / V. P. Moskalenko, O. V. Shypunova / Pod nauchnoy redaktsiyi d.э.n., prof. V. P. Moskalenko. – Sumy: Yzdo "Dovkillya", – 176 p. [in Ukrainian].
 7. Kozachenko H. V. (2003) Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm yak instrument upravlinnya pidpryyemstvom [Organizational and economic mechanism as an enterprise management tool] / H. V. Kozachenko // *Ekonomika. Menedzhment. Pidpryyemstvo*, – # 11. – p. 107-111. [in Ukrainian].
 8. Mel'nyk L. H. (2002) Ekonomyka predpryyatya : ucheb. posobyе [Economy of the enterprise] / pod obshch. red. L. H. Mel'nyka. – Sumy : Unyversytet'skaya knyha, – 632 p. [in Ukrainian].
 9. Volkov O. Y. (2003) Ekonomyka predpryyatya : kurs lektsyy [Economy of the enterprise: course of lectures] / O. Y. Volkov, V. K. Sklyarenko. – M.: YNFRA-M, – 280 p. [in Ukrainian].
 10. Sadekov A. A. (2006) Upravlenye predpryyatyem v uslovyakh kryzysa : monohr. [Management of the enterprise in the conditions of a crisis: monogr.] / A. A. Sadekov, V. V. Tsuryk. – Donetsk : DonHUЭT, – 178 p. [in Ukrainian].
 11. Hreshchak M. H. (2001) Vnutrishniy ekonomichnyy mekhanizm pidpryyemstva : navch. posib. [Internal economic mechanism of the enterprise: teaching manual] / M. H. Hreshchak, O. M. Hrebeshkova, O. S. Kotsyuba; za red. M. H. Hreshchaka. – K.: KNEU, – 228 p. [in Ukrainian].
 12. Malys'kyy A. A. Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm upravlinnya pidpryyemstvom: sutnist' ta struktura [Elektronnyy resurs] [Organizational and economic mechanism of enterprise management: essence and structure] / A.A. Malys'kyy // Rubryka: Sotsium. Nauka. Kul'tura. Ekonomika. – Rezhym dostupu: <http://intkonf.org>
 13. Tul'chyns'ka S.O. (2008) Funktsionuvannya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiynoho protsesu [Functioning of the organizational and economic mechanism of the innovation process] // *Stratehichni priorityty*, #1(6), – 89-95 p. [in Ukrainian].

Одержано 24.03.2017 р.